

# Liberalizmden illiberalizme: Orban'ın Siyasal Dönüşümü ve COVID-19 Pandemisindeki Sağ Popülist Stratejileri

## From Liberalism to Illiberalism: Orban's Political Transformation and Right Populist Strategies in the COVID-19 Pandemic

Burak İYİEKİCİ\*

### Öz

Bu çalışma, 1990'lerden itibaren geçirdiği ideolojik dönüşümleri temel alarak Macaristan Başbakanı Viktor Orban ve partisi Fidesz'in, COVID-19 pandemisi süresince izlediği politikaların, sağ popülist bir ideolojiyle nasıl örtüştüğünü ve pandeminin illiberal demokrasi inşası için nasıl bir fırsat olarak kullanıldığını incelemektedir. Araştırmada Fidesz'in 1988'deki kuruluşundan 2010 sonrası dönemde yaşadığı ideolojik dönüşüme kadar olan süreç ele alınarak, Orban'ın sağ popülist stratejilerinin pandemi dönemindeki yönelimiyle kesişen noktaları tartışılmaktadır. Araştırmanın temel argümanı, Fidesz ve Orban'ın COVID-19'u, sağ popülist politikalarını derinleştirme doğrultusunda tarihi bir fırsat olarak gördüğüdür. Bu bağlamda çalışma, COVID-19 salgını döneminde siyasi ve idari gücünü artırmayı ülkenin bekası 'zorunlu' bir istikamet olarak gösteren Orban'ın, pandemi süresince sağ popülist ideolojisinin pekiştirilmesi adına ortaya koyduğu politika setine odaklanmaktadır. Çalışmanın amacı, COVID-19 krizini, Orban Hükümetinin sağ popülist yönelimleri ve illiberal demokrasi anlayışı çerçevesinde değerlendirmek ve bu sürecin Macaristan Hükümetinin baskıcı eğilimlerini nasıl güçlendirdiğini göstermektir.

**Anahtar Kelimeler:** Orban, Fidesz, Popülizm, İlliberal Demokrasi, COVID-19

### Abstract

This study examines how the policies pursued by Hungarian Prime Minister Viktor Orban and his party Fidesz during the COVID-19 pandemic overlapped with a right-wing populist ideology and how the pandemic was used as an opportunity for illiberal democracy building, based on its ideological transformations since the 1990s. The study examines Fidesz from its foundation in 1988 to its ideological transformation in the post-2010 period and discusses the intersections of Orban's right-wing populist strategies with his governance during the pandemic. The main argument of the study is that Fidesz and Orban saw COVID-19 as a historic opportunity to deepen their right-wing populist policies. In this context, the study focuses on the policy set put forward by Orban, who showed increasing his political and administrative power as a "imperative" direction for the survival of the country during the COVID-19 pandemic, to reinforce his right-wing populist ideology during the pandemic. The aim of the study is to evaluate the COVID-19 crisis within the framework of the Orban government's right-wing populist orientations and illiberal understanding of democracy and to show how this process strengthened the repressive tendencies of the Hungarian Government.

**Key Words:** Orban, Fidesz, Populism, Illiberal Democracy, COVID-19

Makale Geliş Tarihi: 05.08.2024. Makale Kabul Tarihi: 18.10.2024. Araştırma Makalesi / Künye: İYİEKİCİ, Burak. "Liberalizmden İlliberalizme: Orban'ın Siyasal Dönüşümü ve COVID-19 Pandemisindeki Sağ Popülist Stratejileri". Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), 18/35, (Aralık 2024): s. 227-248.DOI: 10.19060/gav.1600549

\* Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-mail: burakiyekici@gmail.com, ORCID 0000-0003-3604-0760.

Akademik  
Bakış  
221  
Cilt 18  
Sayı 35  
Kış 2024

## Giriş

COVID-19 pandemisi, yarattığı ekonomik, politik ve sosyal kriz başlıklarıyla birlikte, dünya genelinde hükümetlerin kriz yönetim kapasitelerini ve politikalarını test etmeyi mümkün kılan benzersiz bir durum yaratmıştır. Zira “olağan” dönemlerde hükümetlerin takip ettiği politik paradigma ve pratikler, kriz dönemlerinde askıya alınabileceği gibi daha da pekiştirilebilir. Bu çerçevede sağlık hizmetlerinin niteliğinden çalışma biçimlerine, yurttaşların bir araya gelmemesinden iş olanaklarının daralmasına, politika yapımının hükümetler tekeline kalmasından muhalefetin sosyal medyaya sıkışmasına kadar her alanda sonuçlar doğuran salgın, iktidarların politik tutumlarında da değişikliklere neden olmuştur. Elbette politika setinin böylesi bir kriz ortamında nasıl şekilleneceği, yalnızca ilgili siyasi öznenin arzusu ve tercihleriyle değil, ülkenin sosyo-ekonomik koşulları, diğer politik aktörlerin yönelimleri ve dolayısıyla güç ilişkileriyle de ilgili olmuştur.

Söz konusu yaklaşım içerisinde, sağ popülist liderlerin ve partilerin kriz yönetim stratejileri, geleneksel yönetim yaklaşımlarından farklılık gösterebilir. Viktor Orbán’ın liderliğindeki Macar Hükümeti’nin pandemi sürecindeki tutum ve politikaları, sağ popülizmin kriz yönetiminde nasıl bir rol oynadığını anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir. İşte bu inceleme, COVID-19 pandemisine -bizzat kendileri tarafından- *illiberal demokrasi* olarak isimlendirilen sağ popülist bir siyasi hat üzerinde giren Orban ve Partisi Fidesz’in politikalarının, salgın dönemindeki muhtevasını konu edinmektedir. Diğer bir deyişle bu çalışmada, Orban’ın COVID-19 krizini yönetme biçiminin sağ popülizmle uyuma noktaları tartışılmış ve pandemi yönetimindeki stratejilerinin sağ popülist ideoloji ile bağlantı noktaları saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın argümanı da Fidesz ve Orban’ın pandemiye, sağ popülist yönelimlerinin derinleştirilmesi için tarihsel bir imkân olarak gördüğü iddiası üzerinden şekillendirilecektir.

Bahsedilen konunun irdelenebilmesi açısından ilk ana bölümde öncelikle Orban’ın genç bir lider olarak tarih sahnesine çıkışı ile partisi Fidesz’in içerisine doğduğu toplumsal koşullar serimlenecektir. Burada Orban ve Partisinin genel dünya görüşü incelenecek ve hareketin ideolojik doğumu ve değişim sancıları tartışılacaktır. Söz konusu kısmın devamında ise partinin doğuşundaki ideolojik çekirdeğin 1994’te uğradığı dönüşüm, yani hareketin geçirdiği ilk ideolojik evrim tasvir edilecektir.

İlgili bölümün ikinci alt başlığında ise Orban ve bağlı olarak siyasi hareketin geçirdiği ikinci ideolojik kırılım merceğe altına alınacaktır. Bu doğrultuda 2006-2010 arası dönem, bu başkalaşımın yaşandığı süreç olarak tarihlenecektir. Özellikle Orban’ın 1998-2002 yılları arasındaki iktidar pratiğinden çıkardığı dersler ve 2008 mali krizinin yarattığı küresel ideolojik sıkışmışlıktan yararlanarak “illiberal demokrasi” yaklaşımının inşası anlatılacaktır. Bölümün devamında ise sağ popülizmin Macaristan’ın özgül koşullarına uyarlanması olarak tanımlayabileceğimiz *illiberal demokrasinin* temel unsurlarına değinilecektir.

Çalışmanın ikinci ana bölümünde ise ilk olarak Orban iktidarının sağ

Giriş

Akademik  
Bakış

222

Cilt 18  
Sayı 35  
Kış 2024

popülist izleği doğrultusunda, Macaristan'da COVID-19 virüsünün ve aslında diğer tüm toplumsal sorunların kaynağı olarak göçmenleri ve norm-dışı toplumsal grupları göstermesinin altındaki anlayış açıklanacaktır. Sonrasında ise Orban ve partisinin *illiberal demokrasi* paradigmasıyla girdikleri COVID-19 sürecinde oluşan belirsizlik ve "imkânlardan" faydalanarak, baskıcı bir siyasal rejimin kurumsallaşması yönünde attığı adımlar tartışılacaktır.

## 1988'den 2010'lara Fidesz'in İdeolojik Dönüşümü ve Sağ Popülizmin İnşası

1988 yılında, Genç Demokratlar Federasyonu'nun (Macarca; Fiatal Demokraták Szövetsége) ilk hecelerinden oluşan bir isimle kurulan Fidesz, 1998-2002 arası iktidar olduğu 4 yıllık iktidar kesitinden başka, 2010'dan itibaren Macaristan'da hükümet etme görevini üstlenmiş ve bu dönemde ülkenin siyasi ve ekonomik yönelimlerini derinden etkileyecek bir politik izleğe sahip olmuştur. Sonraki başlık altında Fidesz'in kuruluşunun tarihsel bağlamı ile partinin 1990'lar boyunca geçirdiği ideolojik ve politik dalgalanmalar tasvir edilecektir.

### Fidesz'in Kuruluşu: Liberalizmden Muhafazakârlığa

Fidesz'in kuruluşu, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) çözülme sürecinin yaşandığı bir döneme tekabül etmektedir ve bu dönem, sosyalist sistemlerin çöküşü ile kapitalist sistemlerin yükselişine işaret etmektedir. Birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesindeki ekonomik ve politik kırımların yaşandığı bu süreçte, Varşova Paktı'ndaki diğer ülkelerle kıyaslandığında kapitalizme geçiş nispeten pürüzsüz gerçekleşen Macaristan'da<sup>1</sup>, anti-komünist, serbest piyasa ekonomisi yanlısı, sanayi üretimi ile sermayesini önceleyen ve Hristiyan değerleri merkeze alan<sup>2</sup> bir çizgide politikalarını şekillendiren Parti, ana siyasi hattına liberal dünya görüşünü oturtmuştur.

Fidesz, SSCB'nin politik etkisinin ortadan kalktığı bir dönemde, Macaristan'da gerçekleşmekte olan liberal ekonomik reformları ve piyasa ekonomisini teşvik etmiştir.<sup>3</sup> Nitekim Fidesz'in kuruluşu, Macaristan'ın sosyalizmden kapitalizme geçiş dönemine denk gelmektedir. Ülkenin politik ve ekonomik yapısında köklü değişikliklerin yaşandığı ilgili dönemde parti, Macaristan Halk Cumhuriyeti'nden Macaristan Cumhuriyeti'ne geçişin yani Macaristan'ın kapitalist ekonomik sisteme entegrasyonunun taşıyıcı ve kolaylaştırıcı öznelerinden birisi olmuştur.

1993 yılında partinin önderliğini devralan ve o günden bu yana liderliğini sürdüren Victor Orban ise Fidesz henüz partileşmemişken, öğrenci grupları arasında hitabetiyle öne çıkan bir figür haline gelmiştir. Bu minvalde Orban'ın idam edilen eski Macar Başbakan Imre Nagy için 1989'da düzenlenen bir anma töreninde yaptığı konuşma, Fidesz'in de politik yönelimi hakkında fikir vericidir:

- 1 Andria Timmer vd., "A Tale of Two Paranoids: A Critical Analysis of the Use of the Paranoid Style and Public Secrecy by Donald Trump and Viktor Orbán", *Secrecy and Society*, 1/2, 2018.
- 2 Lilia Ilikova - Andrey Tushev, "Right-Wing Populism in Central Europe: Hungarian Case (Fidesz, Jobbik)", *Utopía y Praxis Latinoamericana*, 25/12, 2020.
- 3 András Deák, "Hungarian Dances – The Origins and the Future of Viktor Orbán's Revolution", *Lithuanian Annual Strategic Review*, 11/1, 2013.

Rus işgalinin başlamasından ve kırk yıl önce komünist diktatörlüğün kurulmasından bu yana Macar ulusunun eline sadece bir kez fırsat geçmiş, 1948 gibi erken bir tarihte belirlediği hedeflere ulaşmak için sadece bir kez girişimde bulunacak cesaret ve güce sahip olmuştur: bunlar ulusal bağımsızlık ve siyasi özgürlüktür... Bizim için devlet adamları, darağacının gölgesinde bile toplumu yok eden katillerle aynı safta durmayı reddedenler ve canları pahasına da olsa kendilerini kabul eden ve kendilerine güvenen milleti inkar etmeyi reddedenlerdir... Eğer gücümüze inanırsak, komünist diktatörlüğe son verebiliriz... Gözlerimizi '56'nın fikirlerinden ayırmazsak, Rus birliklerinin derhal geri çekilmesiyle başlayacak müzakereleri derhal başlatacak bir hükümeti kendimiz seçebiliriz.<sup>4</sup>

Macaristan'ın Sovyet etkisinden çıkması, siyasi özgürlükler ve halkın kendi yöneticilerini seçmesi ekseninde yaptığı konuşmayla liberal demokrasiye göz kırpan Orban ve Partisi Fidesz, 1994 genel seçimlerinde aldıkları yenilgi sonrasında ise ilk politik dönüşümlerini yaşayacaklardır. Seçimi kazanacaklarına dair şüphesi bulunmayan Orban ve ekibi, çok yenilginin ardından ideolojik bir kırılma ile liberal demokrat çizgiden milliyetçi-muhafazakâr bir politik profile geçiş için hazırlık yapmışlardır.<sup>5</sup> Orban, Partisinin 1995'te gerçekleşen 7. Kongresi'nde yeni pozisyonu şöyle ifade etmiştir:

Bana göre blokların oluşması, sosyalist bir merkez solun ve orta sınıfların hâkim olduğu ılımlı bir merkez sağın ortaya çıkması ülkenin yararına... Merkezde tek başımıza kalırsak ne sola ne de sağa karşı şansımız var. Bana göre sol ile iş birliği yapma imkânı yok. Benim cevabım, Fidesz'in siyasi olarak merkezin sağındaki güçlerle iş birliği arayışında olması gerektiğidir.<sup>6</sup>

Yaşanan ideolojik dönüşüm, partinin isminin “genç” ve “demokrat” unsurlarından arındırılıp Macar Yurttaşlar Birliği şeklinde değiştirilmesine, parti kadrolarının jean giyip sakal bırakan “genç” görünümünden muhafazakâr ve ciddi giyim tarzına kaymasına,<sup>7</sup> “özgürlük” ve “demokrasi” eksenli diskurun da yerini vatan savunması, ulusal çıkarlar ve aile odaklı söylemlere bırakmasına kadar hemen tüm alanlarda izlenebilen değişimleri tetiklemiştir.<sup>8</sup>

Fidesz ve Orban'ın 1995'te yaşadığı ilk politik kırılım, sonraki ideolojik-politik başkalaşımın yaşanacağı yaklaşık 2006-2010 arası döneme kadar partinin ideolojik kabuğunu oluşturacaktır.<sup>9</sup> Bu çerçevede Fidesz, Hristiyan Demokrat Halk Partisi (KDNP) ile yaptığı iş birliği sonucu 1998'de iktidara tırmanacak; iktidarını sürdüreceği 2002 yılına kadar kemer sıkma, makroekonomik dengelenme ve transatlantik ittifakı ve Avrupa Birliği'yle (AB) en-

4 István Povedák, “One From Us, One For Us: Viktor Orbán In Vernacular Culture”, *Heroes and Celebrities in Central and Eastern Europe 5*, ed. Povedák István (Szeged: MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport - SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 2014), s. 256.

5 Emilia Palonen, “Performing the nation: the Janus-faced populist foundations of illiberalism in Hungary”, *Journal of Contemporary European Studies*, 26/3, 2018.

6 Lendvai, a.g.e. s., 36

7 Bulent Kenes, *Viktor Orbán: Past to Present*, European Center for Populism Studies (ECPS), 2020.

8 Lendvai, a.g.e., s. 36.

9 Rudolf Metz - Réka Várnagy, “Mass,” “Movement,” “Personal,” or “Cartel” Party? Fidesz's Hybrid Organisational Strategy, *Politics and Governance*, 9/4, 2021.

tegrasyon politikaları izleyecektir.<sup>10</sup> Uygulanan mali sıkılaştırmanın etkisiyle Fidesz, 2002 yılında az bir farkla da olsa iktidarı kaybetmiştir. 2008 küresel mali krizi ise Fidesz ve Orban'ın politik angajmanının değişmesinde diğer önemli moment olacaktır. Takip eden başlık altında Orban ve partisinin iktidar yürüyüşününün 2010'da başarıya ulaşması ve 2008 mali krizinin oluşturduğu "fırsatlar" sonucunda çizdiği yeni rota anlatılacaktır.

## 2010 Sonrası Fidesz: Muhafazakârlıktan İlliberal Demokrasiye

2010 seçimlerinde birinci parti olarak ülke yönetimini yeniden ele geçiren Orban, Deák'ın deyimiyle "devralınan bir duruma verilen geçici bir tepki değil, uzun muhalefet yılları boyunca bilinçli olarak geliştirilen bir eylem planı"<sup>11</sup> doğrultusunda, 2008 mali krizinin yarattığı uluslararası politik fay hatlarına yaslanarak, iktidarı için yeni bir paradigma inşa etmeye girişmiştir.<sup>12</sup> Nitekim "başlangıç noktamız olarak görmemiz gereken şey, 2008'de belirginleşen küresel finansal, ekonomik, ticari, siyasi ve askeri gücün büyük yeniden dağılımıdır"<sup>13</sup> diyen Orban, krizin uluslararası kapitalist sistemde yarattığı politik dağınıklık ve paradigmatik çözülmeyi bir hamle imkânı olarak gördüğünü vurgulamıştır. Nitekim bazı bakımlardan söz konusu kriz, SSCB'nin dağılmasının ardından serbest piyasanın evrenselliğine yönelik inanç ve liberal değerler etrafında örgütlenmiş uluslararası toplum ideasının aldığı büyük darbeyi işaretleyen bir momenti ifade etmektedir. Diğer bir deyişle artık sınıf mücadelelerine yaslanan ideolojik karşıtlığın sona erdiğine yönelik "tarihin sonu"<sup>14</sup> iddialarının yankılarının sürdüğü esnada yaşanan 2008 krizi, "otoriter" rejimlerin yerini alacak olan liberal demokrasilerin ve onların yaratacağına inanılan toplumsal refah ve barış vaatlerinin altın oyulduğu bir süreç ifade etmektedir.

Orban'ın 2014 tarihli meşhur *illiberal demokrasi* açılımında, liberal varsayım ve önermelerin gerilemesinde ve artık bunların tartışılabileceği bir atmosferin ortaya çıkışında, "2008 öncesinde böyle bir şey söylemek, beyefendiler arasındaki tartışmadan dışlanmak anlamına gelirdi" ifadeleriyle 2008'i işaret etmekte, aynı zamanda uluslararası sistemin ve "sahiplerinin" nihayet sorgulanabilirliğine yönelik coşkusunu paylaşmaktadır. Gerçekten de Orban aynı konuşmasında bir Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanının "ekonomik vatanseverlik"ten bahsetmesinin 2008 krizinden önce düşünülemez bir olgu olduğunu ve benzer bir ifadenin daha öncelerde herhangi bir Macar yönetici tarafından dillendirilmesi halinde Batı

10 Deák, a.g.m., s. 153.; Müge Aknur, "The Impact of Covid-19 on the Move towards Authoritarianism: The Case of Hungary", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 11/2, 2023, s. 332.

11 Deák, a.g.m., s. 153.

12 Aron Buzogány, "Illiberal Democracy in Hungary: Authoritarian Diffusion or Domestic Causation?", *Democratization*, 24/7, 2017, s. 1309.

13 Victor Orban, "Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp," in *Website of the Hungarian Government*, 2014, 10 Ağustos 2024, <https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>.

14 Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, Profil Kitap, İstanbul 2016.

tarafından taşlanacağını ifade etmiştir.<sup>15</sup>

Orban'ın tarihi konuşması, devletin yeniden örgütlenmesi, ekonominin “ulusal bir nitelik kazanması” ve toplumun yeniden inşası için bir çağrı olmakla birlikte bu konfigürasyonun temelini “ulusal çıkarların” monte edildiği bir bağlama oturmaktadır. “Ulusal çıkar” kavramı, Orban'ın birey odaklı toplum tahayyülüne yaslandığını düşündüğü liberalizmden kopuşunu simgeleyen en önemli unsur olarak gözükmektedir ki kendisi bunu “Macar ulusu basitçe bir bireyler grubu değil, örgütlenmesi, güçlendirilmesi ve aslında inşa edilmesi gereken bir topluluktur. Bu anlamda Macaristan'da inşa etmekte olduğumuz yeni devlet liberal olmayan bir devlettir”<sup>16</sup> sözleriyle açıklamış olmaktadır. Orban'ın “ulusal çıkarlar”ı kerteriz olarak liberalizmle kurduğu karşıtlık onu, *illiberal demokrasi* şeklinde tarif ettiği bir yeni yönetim biçimine ulaştırmıştır:

Bir demokrasinin illa liberal olması gerekmediğini ifade etmek zorunda kaldık. Bir devlet liberal olmasa da demokrasi olabilir. Ve aslında liberal demokrasinin devlet örgütlenmesi ilkesi üzerine inşa edilen toplumların önümüzdeki on yıllarda küresel rekabet güçlerini koruyamayacaklarını ve bunun yerine kendilerini önemli ölçüde değiştiremedikleri sürece muhtemelen küçüleceklerini de belirtmek zorundaydık ve belirttik.<sup>17</sup>

Orban'ın aynı zamanda liberal demokrasiyi benimsemiş olan diğer ülkelere yönelik *illiberal demokrasiyi* salık vermesi kadar ilginç olan diğer unsur da *liberalizmsiz bir demokrasi* olanağına yaptığı vurgudur. Bugünden yapılacak bir retrospektif yaklaşımla Orban'ın demokrasiyi seçimlere -serbest seçimlere değil- indirmediği ne kadar haklı bir çıkarımsa, liberalizme külliyen bir reddiyede bulunmayıp bazı unsurlarının içerilebileceğini yönelik söyleminden de<sup>18</sup> temelde mülkiyet özgürlüğünü çekip aldığı o kadar doğrudur. Bu, demokrasinin seçimler yoluyla toplumsal onaya daraltılması ile yürütmeye yönelik her türlü denetimin ortadan kaldırılmasına dayanan bir anlayışı ifade etmektedir.<sup>19</sup>

Orban'ın “ulusal çıkar” doğrultusunda ekonominin yeniden yapılandırılması projesindeki unsurlardan birisi, yukarıda bahsedildiği üzere özel mülkiyetin kaldırılmasına değil yeniden dağıtımına dayanmaktadır. Bu noktada aynı konuşmadaki bir diğer kritik kısım da söylemin tamamına sinmiş olan finans sermayesine yönelik alaycı tavır ve bankalardaki sahipliğin en az %50'sinin Macar sermayesine ait olması gerektiği yönündeki vurgulardır.<sup>20</sup> Bu paralelde liberal değerlerin küresel taşıyıcısı olduğu ima edilen finans sermayesinin Macar “ulusal çıkarları”nı zedelememesi adına belirli ölçülerde bu sermaye fraksiyonunun süpürülmesi amaçlanmıştır ki Orban'ın “yabancı bankaların ve bürokratların bize ne yapacağımızı söylemediği bir ülke

15 Orban, a.g.k.

16 Orban, a.g.k.

17 Orban, a.g.k.

18 Orban, a.g.k.

19 Zoltán Ádám - Iván Csaba, “Populism Unrestrained: Policy Responses of the Orbán Regime to the Pandemic in 2020–2021”, *European Policy Analysis*, 8/3, 2022, s. 290.

20 Orban, a.g.k.



inşa edeceğini”<sup>21</sup> söylemesi bu maksadı özetlemektedir.

Anlaşılabileceği üzere Orban'ın 2008 krizini fırsat bilerek kapitalizmin yıkılması değil fakat yeniden yapılandırılması üzerine ortaya koyduğu yeni büyüme modeli, aynı şekilde AB'den ayrılma ya da üyeliği askıya alma gibi tedbirler de içermemektedir. Tersine Orban'a göre AB üyeliği, yeni yönetimi imkânsız kılan bir ortaklığı ifade etmemektedir:

Avrupa Birliği'nden bahsederken, bunu Avrupa Birliği içinde liberal olmayan ve ulusal temeller üzerine inşa edilmiş yeni bir devlet kurmanın imkânsız olduğuna inandığım için yapmıyorum. Bunun mümkün olduğunu düşünüyorum. Avrupa Birliği üyeliğimiz bunu ortadan kaldırmıyor.<sup>22</sup>

Her ne kadar Fidesz'in *illiberal demokrasi* modeli AB'yle gerilimli bir ilişkiye yol açmış olsa da bu “sorunlu birliktelik” halen devam etmekte ve iki taraf da olası bir ayrılığın getireceği sonuçları üstlenmek istememektedir. Ancak burada dikkat çeken unsur, Orban'ın *illiberal demokrasininin*, liberal değerlerin taşıyıcısı iddiasındaki AB'ye rağmen değil bizzat bu ortaklığın bir parçasıyken gerçekleşiyor olmasıdır.

Son olarak *illiberal demokrasi* açılımının -her ne kadar yukarıda sayılan unsurlar dolayısıyla aşikâr olsa da- müdahaleci bir devlet biçimine ya da sosyal devlete meyleden veçhelerinin olmadığını vurgulamak gereklidir ki bu, Macar kapitalizmine kazandırılmak istenen yeni formu daha anlaşılır kılacaktır. Bu haliyle *illiberal demokrasi*, en azından görüntüde dahi bir sosyal ya da refah devleti tahayyülüne dayanmamaktadır ki Orban bunu kendisi ifade etmiştir:

...Genellikle başlangıç noktası olarak seçtiğimiz şey, şimdiye kadar üç devlet örgütlenmesi biçimini bildiğimiz gerçeğidir: ulus devlet, liberal devlet ve refah devleti. Ve soru şu: Sırada ne var? Macarların bu soruya cevabı, çalışma temelli devlet döneminin yaklaşmakta olduğudur. Az önce de belirttiğim gibi, liberal karakterde olmadığını belirtme zilletini üstlenen çalışma temelli bir toplum örgütlemek istiyoruz... Macarlar... Macar finans sisteminin en az yüzde ellisinin Macarların elinde olması gerektiğini ilan edebilir. Devletin elinde değil ama Macarların elinde.<sup>23</sup>

Burada çalışma temelli toplum vurgusunu, yine Orban'ın “Macar toplumunun etrafında örgütlendiği ilke, karşı tarafın özgürlüğünü ihlal etmeyen her şeye izin verilmesi değil, bunun yerine başkalarının size yapmasını istemediğiniz bir şeyi siz de başkalarına yapmamalısınız olmalıdır”<sup>24</sup> sözleriyle sentezlediğimizde ortaya çalışma temelli, disiplinler, “ulusal çıkar” için varlığını feda eden üyelerden oluşan ve en önemlisi de serbest piyasa hakimiyetindeki bir toplum tasavvuru ortaya çıkmaktadır.

İlliberal demokrasinin uluslararası ilişkiler açısından çıktısı ise Orban tarafından Macar toplumuna (ve aslında Macar sermayesine) önerilen *irredentist*<sup>25</sup> ve yayılmacı perspektiftir. Ulusun tüm üyelerinin “sembolik olarak

21 Buzogány, a.g.m., s. 1013.

22 Orban, a.g.k.

23 Orban, a.g.k.

24 Orban, a.g.k.

25 Palonen, a.g.m., s. 56.

yeniden birleştirilmesi”<sup>26</sup> anlamına gelen yurtdışındaki Macarlara da oy hakkı tanınmasıyla başlayan bu süreç, Fidesz’in komşu ülkelerde vekil partiler kurmasına kadar varmıştır.<sup>27</sup> Bu politika; Orban’ın Macar *illiberal demokrasi*sinin içe kapanmacı, izole ve kendi kendisine odaklanmış bir devlet ve toplum yapısından ziyade özgüvenli ve proaktif bir bağlama sahip olması gerektiği yönündeki cesaret aşılacağı sözlerinde bulunabilir:

Mevcut dünya düzeninin pek de hoşumuza gitmediği gerçeğini göz önünde bulundurarak, önümüzde duran her şeyin olabileceği çağın, her ne kadar birçoklarına göre belirsizlik taşısa ve hatta sorun anlamına gelse de Macar ulusu için en az bir o kadar şans ve fırsat içerdiğini hissetmemizin daha iyi olacağını düşünüyorum. Bu nedenle Karpat Havzası Macar toplumuna ve aslında dünyanın dört bir yanına dağılmış tüm Macar toplumuna korku, izolasyon ve geri çekilme yerine metanet, ileriye düşünme ve akılcı ama cesur eylemler tavsiye ediyorum. Her şey olabileceğine göre, bizim zamanımız da gelecektir.<sup>28</sup>

Geldiğimiz noktada *illiberal demokrasi*, Orban ve Fidesz’in 2008 krizinin yol açtığı ideolojik boşluklardan ve uluslararası kapitalist sistemdeki güç dengelerindeki değişimlerden yararlanarak Macar kapitalizmine uluslararası finans sermayesinin ideolojik etkilerine karşı geçirimsiz, denetimin azaltıldığı, yürütmenin güçlendirildiği bir siyasal form kazandırma girişimi olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda Orban, Deák’ın “yasama tsunamisi” adını verdiği, iktidarı devralmasının ardından 2011’in sonlarına kadar birçok anayasa değişikliği ile 365 yeni yasa kabul ederek, rejimin temel parametrelerinde *illiberal demokrasi* projesi doğrultusunda büyük değişikliklere gitmiştir.<sup>29</sup> Sonraki bölümde Orban ve Partisinin, *illiberal demokrasi* yönelimi ve onun temel unsurları kayıtlı tutularak, COVID-19 salgını sürecindeki politikalarının sağ popülizmle etkileşim noktaları tartışılacaktır.

### **Krizi Fırsata Çevirmek: COVID-19 ve Orban’ın Sağ Popülizmi**

COVID-19 salgını, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2019 yılında küresel acil durum olarak ilan edilmiş, ancak 2023’te bu statüden çıkarılmıştır. Çin’de başlayıp dünyaya yayılan COVID-19 virüsü pandemisinin, farklı coğrafyalarda farklı sonuçlar doğurmuş olmasının en önemli sebeplerinden birisi, siyasi iktidarların müşterek bir patikayı takip etmekten ziyade, hükümet ettikleri bölgenin özgün sosyal ve siyasal koşullarına ait politikalar izlemiş olmalarıdır. Başka bir deyişle, farklı coğrafyalardaki hükümetlerin pandemiye yönelik yaklaşımlarında belirli bir standarttan uzak olması şaşırtıcı değildir zira her politika seti, o ülkenin kendine has koşul ve yöneticilerin buna binaen inşa ettiği ideolojik prizmadan geçerek realize olmaktadır.

Söz konusu çerçeve içerisinde Orban liderliğindeki Macaristan hükümeti de salgının neden ve sonuçlarını kendi politik zaviyesinden karşılamış ve *illiberal demokrasi* yaklaşımı bağlamında politika üretmiştir. Yukarıda

26 Deák, a.g.m., s. 145.

27 Deák, a.g.m., s. 154.

28 Orban, a.g.k.

29 Deák, s. 1551.



çerçevlendiği üzere aslında *illiberal demokrasi* açılımı henüz 2014 yılında gündeme getirilmiş ve Orban hükümetlerinin esas politika deseni olarak uygulamaya konulmuştur. Buna karşın COVID-19 krizi, *illiberal demokrasi* formunun genişletilip derinleştirilmesi için -2008 krizinden sonra ikinci kez- Orban hükümetine yeni bir fırsat doğurmuştur.

## Orban ve Sağ Popülizm

Orban'ın sağ popülist söylem ve uygulamalarının COVID-19 pandemisindeki izlerini sürmeden önce, Fidesz liderinin 2014 yılındaki seçim zaferinin ardından yaptığı konuşmadaki “bütünleşme” vurgusuna yer vermek gerekir:

Fidesz ve Hristiyan Demokrat Halk Partisi bir Avrupa rekoruna imza attı; Avrupa'daki tüm siyasi partiler arasında en yüksek desteği aldılar. Bu bir Avrupa rekorudur. Bu bize, Macaristan'ın bugün Avrupa'nın en bütünleşmiş ülkesi olduğunu söyleme ve sadece söyleme değil, aynı zamanda bundan gurur duyma hakkını veren bir gerçektir.<sup>30</sup>

Yine Hristiyan Demokratlarla yapılan iş birliği neticesinde %44'lük bir oy oranına ulaşarak üst üste ikinci kez iktidar olan Orban'ın yaptığı bu açıklama, yalnızca galibiyetin verdiği coşkunun değil aynı zamanda onun sağ popülist kavrayış ve tarzının da bir çıktısı olarak görülmelidir.

Bu yaklaşımın temellerini anlayabilmek adına ilk olarak popülizmin ne olduğuna bakacak olursak, son yarım asırdır gerek sağ gerekse de sol popülist parti ve iktidarların sayısı artmış olsa da literatürde henüz popülizmin kategorize dahi edilememiş olduğu gerçeğiyle karşılaşmaktadır. Daha açık ifadelerle literatürde popülizmin bir ideoloji, strateji veyahut söylem mi olduğu üzerinde bir mutabakat bulunmamaktadır ve Mudde (2007) ve Kaltwasser (2019)<sup>31</sup> gibi yazarlar popülizmin “ince merkezli” bir *ideoloji* olduğunu söylerken, Laclau (2005) ve Mouffe (2023) ise<sup>32</sup> onu “halkın inşası” için kullanılan bir *söylem* olarak görürler. Bu önermelerin aksine popülizmi bir *stil* ya da *strateji* olarak değerlendiren Weyland (2001)<sup>33</sup> ise onu iktidarın ele geçirilmesi ve kitlelerin mobilizasyonu için uygulanan bir plan veya izlek olarak değerlendirir.

Literatüre dair bütün bu karmaşa içerisinde hemen bütün yazarların konsensus sahibi olduğu husus ise popülizmin esas olarak müesses nizama/ iktidar sahiplerine karşı halkın egemenliğine ve temsiline dayanan bir siyaset biçimi olduğudur. Başka bir deyişle popülizm, -iktidar sahipliği üzerinden tanımlanan- elitlere karşı halkın iktidarını amaç edinir ve bütün poli-

30 Victor Orban, Prime Minister Viktor Orbán's Victory Speech on Election Night, in *Website of the Hungarian Government*, 2014, 10 Ağustos 2024, <https://2010-2014.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/the-prime-ministers-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-victory-speech-on-election-night>.

31 Cas Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge University Press, New York 2007; Mudde, *a.g.e.*; Cas Mudde - Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Popülizm Kısa Bir Giriş*, Nika Yayınevi, Ankara 2019.

32 Ernesto Laclau, *On Populist Reason*, Verso, London 2005.; Chantal Mouffe, *Sol Popülizm*, İletişim, İstanbul 2023.

33 Kurt Weyland, “Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics”, *Comparative Politics*, Ekim 34/1, 2001.

tik çizgisini bu karşıtlık üzerinden türetir.<sup>34</sup> Bu haliyle popülist siyaset, elitleri zenginlik ya da herhangi bir sınıfsal düzlem üzerinden değerlendirmedeği gibi halk da aynı şekilde farklı sınıfsal grupların inşa yoluyla bir araya getirilmesiyle oluşur. Dolayısıyla popülistler açısından tüm toplum, o toplumu oluşturan unsurların sahip oldukları sınıfsal konum ve kimliklerden bağımsız biçimde iktidar sahibi olanlar (elitler) ve olmayanlar (halk) biçiminde ikiye ayrılır.<sup>35</sup>

Popülist siyasetin elitlere karşı halkla kurduğu ilişki, popülist liderin doğrudan o kitlenin çıkarlarını savunması yani bir bakıma doğrudan onun temsilcisi olma iddiasında karşılık bulur. Buna göre popülist lider, halk açısından “bizden biri” imajına yaslanarak, doğrudan doğruya halk adına konuşur ve eyler.<sup>36</sup> Çıkarlar noktasında, liderle kitleler arasındaki mesafenin sıfırlanması, liderin bizzat kendisinde halkın cisimleşmesini ifade eder. Sağ popülizm açısından ise durum, popülizmin lider-halk ilişkisi ve kurgusunun ileriye götürülerek liderin kültleştirilmesiyle realize olur. Diğer bir deyişle sağ popülizm, karizmatik liderin adeta metafizik güçlerle donatılmış ve neredeyse tanrılaştırılmış özellikleriyle bizzat halkın sesi ve kendisidir.<sup>37</sup>

Bu çerçeveye içerisinde ve yukarıda alıntılandığı üzere Orban’ın Macaristan için “bugün Avrupa’nın en bütünleşmiş ülkesi olduğu” yönündeki açıklaması, sağ popülist dünya görüşünün tipik bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Burada bütünleşme ifadesi, neredeyse sınıfsız ve kaynaşmış bir toplum olarak görülen Macar halkının hem kendi içinde hem de liderin şahsıyla<sup>38</sup> bir bütün oluşturduğu varsayımına dayanmaktadır. Nitekim bu haliyle popülist liderin kazandığı seçim zaferi de karizmatik liderin bünyesinde erimiş ve kaynaşmış kitlelerin zaferi olmaktadır.

Sayılan girdiler doğrultusunda Macar hükümetinin COVID-19 pandemisindeki kriz yönetimine geldiğimizde ilk dikkat çeken husus, diğer sağ popülist liderlerin aksine Orban’ın virüsü fazlasıyla ciddiye alan bir profil çizmesidir.<sup>39</sup> Örneğin bir başka sağ popülist lider olan Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro COVID-19 için “küçük bir grip” der<sup>40</sup> ve DSÖ tarafından önerilen aşı, maske ve mesafe gibi tedbirlere karşı uzun süre direnirken Orban tüm Macar halkına aşılınmayı<sup>41</sup> ve tedbirlere uymayı sıklıkla tavsiye etmiştir.<sup>42</sup> Bütün bu söylemlere rağmen Orban, aynı ideolojik paydayı paylaştığı

34 Nadia Urbinati, *Ben Halkım*, Tellekt, İstanbul 2022, s. 18.

35 Benjamin Moffitt, *Popülizm*, Liberus Kitap, İstanbul 2022, s. 23-25.

36 Mudde - Kaltwasser, a.g.e. s. 58.

37 Benjamin Moffitt, *Popülizmin Küresel Yükselişi*, İletişim, İstanbul, 2021, s. 87-91.; Urbinati, a.g.e. s. 186.

38 Palonen, a.g.m., s. 7.

39 Zoltán Ádám, “Ultra-orthodoxy and selective voluntarism: How did the Orbán regime react to the first wave of the pandemic?”, *European Policy Analysis*, 6/2, 2020.

40 Euronews, A Little Flu, *Euronews*, 2020, 11 Ağustos 2024, <https://www.euronews.com/2020/04/06/a-little-flu-brazil-s-bolsonaro-playing-down-coronavirus-crisis>.

41 Burada Orban’ın yine uluslararası dinamiklere ve politik boşluklara oynayarak, Rus ve Çin aşlarını ithal ettiğini ve konuda AB yanlısı muhalefet tarafından ağır eleştirilere uğradığını da kenara not etmek gerekir (Ádám - Csaba, a.g.m., s. 181-182). Diğer bir deyişle, hem Orban hem de muhalefet için aşı, uluslararası siyasetin bir parçası ve aracı olarak kullanılmıştır.

42 Victor Orban, Prime Minister Viktor Orbán on the Kossuth Radio programme “Good

diğer liderler gibi COVID-19 sürecini “biz”in inşası için manivela olarak kullanmıştır ki sonraki başlık altında bu durum özetlenecektir.

## **Sorunların Kaynağı Olarak Yabancılar ve “Norm-dışı” Kesimler**

Virüsün yayılımına karşı gösterdiği dikkatin bir sebebi olarak Orban, sağ popülist politikalarının tatbiki için salgını bir basamak yaparak, biçimlendirmekte olduğu illiberal çizginin kalınlaştırılması için uygulama alanı bulmuştur. Nitekim salgının başlarında, Mart 2024'te Orban hükümeti, anaokulları ve ilkokulların değil fakat üniversitelerin kapanması yönünde bir karar almıştır. Orban, katıldığı bir radyo programında virüsün çocuklar üzerinde yıkıcı etkileri olmayacağı için böyle bir inisiyatif kullandıklarını belirterek tam gerekçeyi şöyle ifade etmiştir:

*Üniversitelerin kapatılması konusunu uzun uzun tartıştık ve sonunda çok sayıda yabancı öğrenci olduğu için üniversiteleri etkin bir şekilde karantinaya almaya karar verdik. Deneyimlerimiz, salgının Macaristan'a öncelikle yabancılar tarafından getirildiği ve yabancılar arasında yayıldığı yönünde. Macaristan'daki çoğu insan bunu bilmez ama burada on binlerce yabancı öğrencimiz var. Salgının İranlılar arasında başlaması tesadüf değil ve yabancı öğrencileri Macar öğrencilerden ayıramayacağımız için üniversitelerin geçici olarak kapatılması mantıklı görünüyordu.<sup>43</sup>*

Orban'ın deneyimlerinden yola çıkarak virüsün kaynağının yabancılar olduğu yönündeki bulgusu ve üniversitelerin kapanma gerekçesini buna dayandırması, objektif bir değerlendirme olmaktan ziyade kendi politik hattında bir sürekliliğe işaret eden öznel bir çıkarım olarak gözükmektedir. Daha açık ifadelerle Orban ve hükümetinin, COVID-19'la “yabancılar” arasında kurduğu bağlantı, zaten 2010'dan bu yana hemen her toplumsal sorunda “yabancıların” parmağı olduğu yönündeki kolaycı ve popülist formülleriyle uyumludur.

Özellikle 2015'te gerçekleşen Paris saldırıları sonrası Avrupa'da tartışmaya başlanan göçmenler ve sığınmacılar konusu, Macaristan'da da karşılık bulmuş, Orban ve Partisi “yabancılar” üzerinden hem çeşitli ekonomik sorunların sorumlusu olarak gösterebileceği bir özne bulmuş hem de kitlelerin korkularından faydalanıp siyasi ve idari yetkilerini güçlendirmeye ve sıkılaştırmaya müsait bir ortam yaratmak için “fırsat” yakalamıştır. Bíró-Nagy'nin Orban açısından “ikramiye”<sup>44</sup> olarak tariflediği bu “olanak” doğrultusunda, Macaristan'ın çeşitli kentlerindeki reklam panoları -ki Orban hükümeti bir halkla ilişkiler ve düşman yaratma aracı olarak bu panolardan sıkça yararlanmaktadır<sup>45</sup>- göçmen karşıtı afişlerle donatılmıştır. Örneğin

Morning Hungary”, *About Hungary*, 2014, 11 Ağustos 2024, <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/prime-minister-viktor-orban-on-the-kossuth-radio-programme-good-morning-hungary-2020-03-15>.

43 Orban, a.g.k.

44 András Bíró-Nagy, “Orbán's political jackpot: migration and the Hungarian electorate”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48/2, 2022.

45 Timmer vd., a.g.m., s. 26.

“Macaristan’a geliyorsan, Macarların işini alamazsın!”, “Eğer ülkemize geliyorsan yasalarımıza da uymalısın!”, “Brüksel, göçün neden olduğu suç artışıyla ilgilenmiyor!”, “Göçmen kartları nedeniyle Macaristan’da da suç artacak!” sloganına sahip afişler bunlardan bazılarıdır.<sup>46</sup> Reklam panolarına asılan göçmen karşıtı afişlerin dilinin Macarca olması ironik olduğu kadar, kampanyanın hedef kitlesini de açığa çıkarmaktadır. Örnek olarak “Macaristan’a geliyorsan, Macarların işini alamazsın!” ifadesinin, özü itibarıyla göçmenlere sesleniyor olmasına rağmen yalnızca yerel halkın okuyabileceği bir dilde yazılmış olmasının bir iletişim kazası değil politik bir tercih olarak değerlendirilmesi daha doğrudur.

Bu durumda Orban’ın tıpkı işsizliğin sebebi mevzunda olduğu gibi COVID-19 virüsünün yayılımı konusunda da yabancıları sorumlu tutması şaşırtıcı değildir ki bu hem Orban’ın 2010 sonrası takip ettiği izlek hem de sağ popülist siyasetin doğasıyla alakalıdır. Buna göre sağ popülizm, popülizmden farklı olarak yalnızca elitleri değil, ek olarak azınlıkları ve göçmenleri de halkın bir parçası olarak kabul etmez ve onlara karşı politikalar üretir.<sup>47</sup> Başka bir ifadeyle popülist sağ, elitlere olduğu kadar elitlerle “iş birliği” halinde olan ya da onlar tarafından “şımartılmış” azınlıkları ve göçmenleri de dışlar ve halkın inşasında onlara yer vermez. Moffitt’in de vurguladığı üzere milliyetçiler yalnızca sığınmacı ve azınlıklara karşıyken, sağ popülistler bu toplumsal grupların yanında elitlere de karşıdır.<sup>48</sup>

Sağ popülist milliyetçilik, yalnızca ülke içindeki azınlık ve göçmen karşıtlığıyla değil, “yabancı” bütün unsurlara yönelik derin bir şüphecilikle malûldür. Buna göre yabancı ülke ve gruplar, bitmek tükenmek bilmez bir enerji ve çeşitli planlarla popülist sağın iktidar olduğu ülkelere yönelik sürekli bir komplo içindedir ve bu da süreklileşmiş bir seferberlik halini <sup>49</sup> zorunlu kılar. Bu haliyle “halkın gerçek temsilcilerinin” iktidarının altı oyulmaya çalışılırken, bir yandan da bu komployu “tezgahlayan” güçler ülke içindeki azınlık ve sığınmacıları kullanmakta ve dolayısıyla onlarla iş birliği yapmaktadır. Bu haliyle kesin bir biçimde çoğunlukçu bir yaklaşıma sahip<sup>50</sup> sağ popülistler için “halk egemenliğinin” kurulması ve korunması, yalnızca ülke dışında yürütülecek bir mücadeleyi değil, bizzat ülke içerisinde yürütülecek bir operasyonu da gerekli kılmaktadır. Sonuç olarak yine Macaristan sokaklarına asılan “Brüksel, göçün neden olduğu suç artışıyla ilgilenmiyor” ya da “Göç Brüksel için iyi bir iş

46 Andrea Hajagos, Hungary: Billboard War Sparks International Concern, *Euronews*, 2015, 12 Ağustos 2024, <https://www.euronews.com/2015/06/10/hungary-billboard-war-sparks-international-concern.;24.hu>, Nem Vették el a Magyarok Munkáját, *24.hu*, 2015, 12 Ağustos 2024, <https://24.hu/kozelet/2015/10/09/nem-vettek-el-a-magyarok-munkajat/;> Bálint Nagy, For ten years, the Hungarian government has used billboards to proclaim that a city constantly wants to harm Hungary, *Telex*, 2024, 12 Ağustos 2024, <https://telex.hu/english/2024/05/10/for-ten-years-the-hungarian-government-has-used-billboards-to-proclaim-that-a-city-constantly-wants-to-harm-hungary>.

47 Moffitt, *a.g.e.*, s. 55-59.

48 Moffitt, *a.g.e.*, s. 58.

49 Urbinati, *a.g.e.*, s. 17.

50 Mudde, *a.g.e.*, s. 102.

mi? Bizim için kesinlikle değil!"<sup>51</sup> afişlerinin göçmenlerle AB arasındaki zımni iş birliğini yansıtan niteliği bu zaviyeden okunabilir.

Sağ popülistlerin türdeş toplum tahayyülü, kültürel açıdan farklı ve dolayısıyla norm dışı olana yönelik mesafeli duruşlarıyla da birleşmektedir. Bu durum Orban özelinde yalnızca göçmen karşıtlığıyla değil, ailenin merkeze alınması ve dini değerlerin altının çizilmesiyle senkronize biçimde tezahür etmiştir. Merkezde ailenin ve dinin yer aldığı toplum tasarımı, bu öğelerle uyumlu olmadığı ve dolayısıyla tehdit oluşturabileceği düşünülen kesimlere yönelik süreklileşmiş bir alarm halini de doğurmaktadır. Göçmenler başta olmak üzere Müslümanlar, LGBT-Q bireyler<sup>52</sup> veya -çerçevesi ve sınırları Fidesz tarafından çizilmiş- geleneksel/dini unsurlarla bezeli toplumsal yaşantının dışında bir hayat pratiğine sahip kesimlerin "zararlı" olarak işaretlenmesi, Orban iktidarları döneminde sık karşılaşılan bir uygulama olarak görülmektedir.

COVID-19'un yarattığı krizin ortasında bir yandan söz konusu toplumsal kesimlerin yaratabileceğini iddia ettiği tahribatı sürekli gündemde tutan ve bu tutumuyla uyumlu olacak biçimde toplumun temel yapı taşı olarak aileyi gören, sık sık aile ve Hristiyan değerlerine vurgular yapan Orban, popülist sağın tipik muhafazakâr yönelimini de ortaya koymaktadır. Nitekim Macaristan özelinde halkı oluşturan ve "norm" olarak kabul edilen yurttaş modeli; Hristiyan değerlere sahip, ailesine ve aile değerlerine bağlı, heteroseksüel erkek ve iyi bir "anne" olmayı hedef edinmiş kadından oluşmaktadır. İşte sağ popülist liderlerin, yukarıda zikredildiği üzere "yabancı" olana yönelik şüpheli yaklaşımları ve onları ulusun bekasına tehdit<sup>53</sup> olarak algılamaları onların düşün dünyasında muhafazakârlığa kapı aralayan nokta olmaktadır. Popülist sağ, toplumda "norm" kabul edilen kesimler dışındaki toplumsal kesimleri (dini anlamda

51 Hajagos, a.g.k.

52 Orban iktidarının COVID-19 salgını döneminde yürürlüğe koyduğu ve ısrarla genişletmek istediği bir diğer politik çerçeve de LGBT karşıtı yasal düzenlemeler olmuştur. Buna göre pandemiye ilişkin kaygı ve önlemlerin arttığı bir dönemde, Mayıs 2020'de Orban Hükümeti, transseksüel ve interseks bireylerin doğuştan gelen cinsiyetlerini değiştirerek yeni kimlik almalarını yasaklayan bir kanun teklifini kabul etmiştir (Felix Schlagwein, "Viktor Orban's War on LGBT+ People in Hungary", *DW*, 2020, 13 Ağustos 2024, <https://www.dw.com/en/viktor-orban-expands-hungarys-anti-lgbtq-measures/a-53526969>). Aralık 2020'de yapılan bir anayasa değişiklikle de ailenin yeni bir tanımını yapılarak, bu kurumun bir kadın ve erkekten oluştuğu detayları eklenmiştir (Vlad Maksimov, 'Mother – Woman, Father – Man' Constitutional Amendment Passes, *Euractiv*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://www.dw.com/en/viktor-orban-expands-hungarys-anti-lgbtq-measures/a-53526969>). Böylece -resmi olarak aile oluşturamayacakları için- LGBT'lerin evlat edinmelerinin önü kapatılmış ve bekarların da evlat edinmesi için de Aile Bakanlığı'ndan özel izin alınması zorunluluğu getirilmiştir (Marton Dunai - Anita Komuves, Hungary Amends Constitution to Redefine Family, Limits Gay Adoption, *Reuters*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://www.reuters.com/article/lifestyle/hungary-amends-constitution-to-redefine-family-limits-gay-adoption-idUSKBN28P1N7/>). Pandemi devam ederken Orban Hükümeti, bu defa Haziran 2021'de yaptığı yeni bir düzenlemeyle okullardaki eğitim materyallerinde ve televizyonlarda LGBT içeriklerin yer almasını yasaklamış ve çocukların Macar kültürü ve Hristiyan değerleriyle yetiştirilmesini hedeflemiştir (Jennifer Rankin, Hungary Passes Law Banning LGBT Content in Schools or Kids' TV, *The Guardian*, 2021, 16 Ağustos 2024, <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/15/hungary-passes-law-banning-lgbt-content-in-schools>).

53 Mudde, a.g.e., s. 68.

da) şeytanlaştırıp<sup>54</sup> halkın bir parçası olarak kabul etmedikleri için “norm dışı” olarak değerlendirilebilecek grupların var oluş ve söz hakkını da meşru görmemektedirler.<sup>55</sup> Bir sonraki kısımda göçmenlerden ve norm-dışı toplumsal unsurlardan başka Orban’ın, COVID-19 sürecinde sıklıkla gündemde tuttuğu gücün merkezileştirilmesi yönündeki adımları incelenecektir.

### “Zorunlu” Güç Konsolidasyonu

Sağ popülist siyaset için tabloda eksik kalan muhalefet için de benzer bir akış söz konusudur: popülistler halka bütünleştikleri ve onun tek temsilcisi olarak onunla kaynaştıkları için kendileri dışındaki politik özneleri meşru görmezler. Bu haliyle Müller’in popülistlerin halkın yüzde 99’unu değil yüzde 100’ünü temsil ettikleri iddiası<sup>56</sup> sağ popülistler için özellikle doğrudur ve bir bütün olarak halkı temsil eden tek güç sağ popülistler olduğuna göre, farklı grupların temsili açısından muhaliflere yer kalmamaktadır. Popülist sağ için toplumsal çatışmalar “her zaman mutlak iyi ile mutlak kötü arasındaki bir çatışma ol[maktadır]”<sup>57</sup>. Tam da bu yüzden muhalifler “halkın egemenliğine” karşı mücadele ettikleri ve halk kendisine karşı böyle bir komplo içine girmeyeceği için, uluslararası özneler ya da gruplar tarafından desteklenip iteklenmiş olmalıydılar. İşte bu nokta, güçlü yürütme ve baskıcı bir siyasi yapının tesisi için hareket noktalarından birisini oluşturmaktadır.

Macaristan’da siyasi ve idari yetkilerini arttırmayı amaç edinen sağ popülizmin vites artırmasını kolaylaştıran bir diğer unsur da Macaristan’daki konjonktürel makro ekonomik veriler ile toplumsal muhalefet mekanizmalarının zayıflığı olmuştur. Bu doğrultuda 2009 ve 2010 yıllarında Macaristan’da işsizlik oranının ülke ortalamasına kıyasla yüksek seyri de dikkat çeki-

54 Andrew Arato - Jean L. Cohen, “Civil Society, Populism and Religion”, *Constellations*, 24/3, 2017, s. 219.

55 Sağ popülist iktidarlar kadar neoliberal iktidarların da aileye verdiği özel önem bir vakadır zira kurumsal sosyal güvenlik mekanizmalarının çözüldüğü neoliberalizm döneminde onu telafi edici bir unsur olarak ailenin ve geleneksel ilişkilerin devreye sokulması amaçlanmaktadır. Buzogány’nin “paternalist muhafazakârlık” (Buzogány, a.g.m., s. 1014.) olarak tarif ettiği bu toplumsal yapıda, ikame bir sosyal güvenlik birimi olarak tasavvur edilen ailenin, aynı zamanda iş gücünün üretim ve yeniden üretim mekânı olarak da işlev görmesi beklenmektedir. (Lan Gough, “Thatcherism And The Welfare State: Britain Is Experiencing The Most Far-Reaching Experiment In ‘New Right’ Politics In The Western World”, *Marxism Today*, 24/7, 1980.) Bu çerçevede bireyin toplumun “iyiliği”ni sorunsallaştırmasından, başka bir deyişle “ortak iyi”nin peşinde koşmasından ailesiyle sınırlandırılmış bir perspektife sahip olmasının, toplumsal itirazların ve bir araya gelişlerin önüne geçebileceği düşünülmektedir. Margaret Thatcher’in “toplum diye bir şey yoktur. Birey olarak erkekler ve kadınlar, bir de aileler vardır” sözü bu bağlamda anlaşılabilir olmaktadır ki Orban’ın 1989’da eğitim için gittiği İngiltere’de o dönemde başbakan olan Thatcher’dan etkilenmiş olduğu da düşünülebilir (Kenes, a.g.k.). Nitelikim, Orban’ın aileyi toplumun temel yapı taşı olarak konumlandırması ve hem evliliğe hem de çocuk sayısına göre artan oranlı güçlü mali teşvikler sunması bu perspektiften değerlendirilebilir (ELFAC, Hungary: Prime Minister Viktor Orbán Announced a Seven-Point Family Protection Action Plan, *Elfac*, 2019, 15 Ağustos 2024, <https://www.elfac.org/hungary-prime-minister-viktor-orban-announced-a-seven-point-family-protection-action-plan/>.) Benzer şekilde Orban’ın 2010’da iktidara gelir gelmez çıkardığı kanunlardan biri olarak, gazetelerde yayınlanan makalelerin aile değeriyle uyumunu kontrol eden bir konsey kurmuş olması da dikkate değerdir (Aknur, a.g.m., s. 333).

56 Jan-Werner Müller, *What is Populism*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2016, s. 8.

57 Timmer vd., a.g.m., s. 6.



cidir. Buna göre 2000'lerin başında yaklaşık %6 olan işsizlik oranı, 2009'da %9,7'ye, 2010'da ise %10,8'e<sup>58</sup> tırmanmıştır ki bu oranlar Macaristan'ın çeyrek asırı aşan süredir gördüğü en yüksek rakamları ifade etmektedir. Bu koşullar altında sosyal muhalefetin durumunu yansıtmaları bakımından, yine 2010'larda işçi sınıfının örgütlülüğü bağlamında değerlendirilebilecek sendikal örgütlülük ise 1990'lardan beri düzenli bir düşüş yaşamış ve 1990'da %88,6 olan bu oran da 2008'de %15,3'e, 2012'de ise %12,5'e gerilemiştir. Sendika örgütlülüğünde son 30 yılda görülen büyük düşüş, 2018'de kaydedilen %8,3'lük oran dikkate alındığında, bu azalmanın ne kadar keskin olduğunu göstermektedir.

Söz konusu verilere ek olarak baskıcı bir sağ popülizmin kökenleri açısından genel olarak 1990'ların başında Macaristan'ın kapitalizme çözülmesi, özel olarak da 2006-2010 yılları arasında Macaristan Sosyalist Partisi'nin (MSZP) halk desteğini kaybetmesiyle de ilişkilendirilmelidir. Buna göre MSZP iktidarı boyunca hayata geçirilmek istenen kemer sıkma politikalarının başarısızlığa uğraması, iktidarın yolsuzluk iddiaları ve yozlaşmış ilişkiler ağıyla özdeşleşmesi gibi unsurlar,<sup>59</sup> -ki benzer kaderi 2002'de Fidesz de yaşamıştı- yıllardır sürekliliğe kavuşmayan neoliberal politikaların "olağan koşullar altında" uygulanmasını zorlaştırmış ve "illiberal demokrasi" reçetesi böylesi bir konjonktürde üretilmiştir. Bu açılarından bakıldığında Orban'ın *illiberal demokrasi* çıkışı, salt otokratik bir liderin anti-demokratik yönelimleri dolayısıyla ortaya atılmış bir tez olmaktan ziyade, Macaristan'ın konjonktürel ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlarına yine kapitalizm içerisinden geliştirilmiş bir yanıt ve dönüşüm projesi olarak okunabilir. Zira kemer sıkma uygulamalarına tepkinin ve işsizlik oranının yüksek olduğu, yüksek oy toplayabilen partilerin güvenilirliğini ve temsil yeteneğini kaybettiği, sendikal örgütlülük oranının ve sonuç olarak toplumsal itiraz mekanizmalarının aşındığı bir süreçte gelen *illiberal demokrasi* açılımı, politik bir öznenin bireysel dayatmasından çok hâkim sınıfların yeni araçlarla zorun inşası süreci ve rıza üretme projesi olarak değerlendirilmelidir.

Tüm bu açıklamalar ışığında 2010'lar konjonktürünün ardından gelen COVID-19 pandemisi ise yukarıda belirtildiği üzere sağ popülist lider olarak Orban ve partisinin yürütmenin güçlendirilmesi ve denetleme mekanizmalarının zayıflatılması yönündeki eğilimlerine de dönemsel olarak yeni bir kapı aralamıştır. Bu anlamda Orban'ın göçmenleri virüsle ilişkilendirme çabasının ardından partisi Fidesz Macar Parlamentosu'na, Acil Durum Yasası adı altında bir yasa tasarısı sunmuştur. Parlamento'da onaylanıp kabul edilen yasaya göre hükümet, meclisin onayına ihtiyaç duymadan kanun hükmünde

58 Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD Data Explorer, OECD, 2024, 20 Ağustos 2024, [https://data-explorer.oecd.org/vis?df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD\\_LFS%40DF\\_IALFS\\_UNE\\_M&df\[ag\]=OECD.SDD.TPS&df\[vs\]=&pd=1990%2C2023&dq=HUN...\\_Z.Y.\\_T.Y\\_GE15..A&to\[TIME\\_PERIOD\]=false&vw=tb&lc=en](https://data-explorer.oecd.org/vis?df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_LFS%40DF_IALFS_UNE_M&df[ag]=OECD.SDD.TPS&df[vs]=&pd=1990%2C2023&dq=HUN..._Z.Y._T.Y_GE15..A&to[TIME_PERIOD]=false&vw=tb&lc=en).

59 Deák, a.g.m., s. 150.; Péter Krekó - Zsolt Enyedi, "Orbán's Laboratory of Illiberalism", *Journal of Democracy*, 29/3, 2018, s. 42.; Timmer, a.g.m., s. 14.

göz

Akademik  
Bakış

235

Cilt 18  
Sayı 35  
Kış 2024

kararname çıkarma yetkisine sahip olduğu gibi bazı kanunların da uygulanmasını askıya alabilecek yetkiye sahip olmuştur.<sup>60</sup> Orban, Acil Durum Yasası'na duyulan ihtiyacı olağanüstü koşulların bir ürünü olarak lanse ederken, hükümetinin buna mecbur olduğunu ifade etmiştir:

Bundan kaçmak isterdik ama gerçek şu ki bilinmeyen bir salgınla karşı karşıyayız ve bu konuda herhangi bir garanti veremeyiz. Dolayısıyla bu bilinmeyen tehdide teslim olmamak için metanete... ve kesin anlayış eksikliğine ve tedavisinin olmamasına rağmen onunla savaşmaya ihtiyacımız var... Avrupa ülkelerinin çoğunda salgının yayılmasının durdurulamaz olduğunu görünce, Hükümete bu kararı almamızı önerdim. İşte olan budur.<sup>61</sup>

Görülebileceği üzere, Orban'ın pandemiye diğer liderlerden daha fazla ciddiye alır görüntüsü, Liderin yasama organını devreden çıkararak yürütmeyi olağanüstü yetkilerle donatma arzusunun bağımsız değerlendirilememektedir. Bu haliyle salgının sebep ve sonuçlarının kestirilemezliği ile Orban'ın yetki talebi arasında kurulan doğru orantı, pandeminin açıkça siyasi gücün merkezileşmesi için bir kerteriz noktası olarak alındığını ortaya koymaktadır. Bu halde, *illiberal demokrasinin* yerleşikliği için bir araç olarak kullanılan pandeminin, insanların bir araya gelip kalabalıklar oluşturmadığı ve dolayısıyla geleneksel toplumsal muhalefet araçlarının da sekteye uğradığı bir döneme basamak yapılması fikri anlaşılır olmaktadır. Bu bağlamda, Orban da neoliberal politikaları benimseyen tüm sağ popülist hükümetlerin karakteristik özelliklerinden biri olan yürütme gücünün artırılması ve denetimin azaltılması eğilimi<sup>62</sup> doğrultusunda kabul edilen Acil Durum Yasası'nın getirdiği güç yoğunlaşmasını savunmacı bir üslupla ifade etmektedir:

Burada söz konusu olan, normal anayasal ilke ve kuralların etkin bir şekilde askıya alındığı ya da bypass edildiği ve acil durumun ciddiyetinin gerektirdiği ve bir demokraside olağan olan prosedürlerden ayrılan tedbirlerin uygulanmasının mümkün olduğu, Anayasa'da düzenlenen özel bir durumdur. Böylece hızlı ve acil tedbirlerin uygulanmasına imkân tanır. Bu belki de tarihimizde eşi benzeri görülmemiş bir durumdur. Macaristan'da böyle bir şey hatırlamıyorum ve ben otuz yıldır Parlamento üyesiyim. Ancak dünyanın başka yerlerinde de sıkça görülen bir şey değil... Tabii ki yerleşik "acil durum frenleri" var, çünkü bu sonuçta demokrasi dışı bir durum ve Hükümet bunu sadece iki hafta için uygulayabilir. Eğer bunu daha uzun süre devam ettirmek istiyorsak, ki bence buna mecburuz, Parlamentosunun bunu onaylaması ve uzatması gerekecektir.<sup>63</sup>

Acil Durum Yasası'nı pandemi nedeniyle hızlı karar almanın zarureti üzerinden meşrulaştıran Orban ve Hükümeti, bu yasayla birlikte "dezenfor-

60 Euronews, Macaristan'da Orban'ın Yetkilerini Artıran Acil Durum Yasası Parlamento'da Kabul Edildi, *Euronews*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://tr.euronews.com/my-europe/2020/03/30/macaristan-da-orban-n-yetkilerini-art-ran-acil-durum-yasas-parlamentoda-kabul-edildi>.

61 Orban, a.g.k.

63 Orban, a.g.k.

masyonla mücadele” etiketiyle birlikte yalan haber yayanların 1 ila 5 yıl arasında hapisle cezalandırılması yönünde maddeler de geçirmiştir.<sup>64</sup> Böylece, yürütmenin denetlenmesini ve muhalefet olanağını da bertaraf etmeye çalışan Orban Hükümeti, bilgi kaynaklarında da tekelleşmeye gitmiş ve Acil Durum Yasası'nın yürürlükten kalktığı 2020'nin haziran ayına kadar 16 kişiyi yanlış haber yaydığı gerekçesiyle gözaltına alıp sorgulamıştır.<sup>65</sup>

## Sonuç

2010 yılında iktidara gelen ve halen hükümet etme yetkisini elinde bulunduran Victor Orban ve partisi Fidesz, Macar kapitalizmiyle yaşıt politik geçmişiyle, Macaristan'ın sosyo-ekonomik yapısına paralel dönüşümler geçirdiği gibi özellikle 2010 sonrası dönemde görülebileceği üzere, anılan dönüşümlere öncülük de etmiştir. Bu çerçevede 1990'ların ortalarında ilk dönüşümünü yaşayan hareket, 2000'lerin sonlarına doğru yeni bir ideolojik kırılmayla “illiberal demokrasi” olarak adlandırılan yeni bir politik angajmana sahip olmuştur. Bu anlamda sağ popülizmin Macar topraklarına özgüllenesi olarak tarif edebileceğimiz “illiberal demokrasi”nin doğumu, salt Orban'ın ve Parti kurmaylarının entelektüel faaliyetleri sonucu değil, yaşamın dayattığı gerçeklerin kendi sınıfsal ve ideolojik zaviyelerinden okunmasıyla türetilmiştir. Dolayısıyla çalışmada irdelendiği üzere “illiberal demokrasi”, 2008 krizinin yarattığı hegemonik ve politik dağınkılık ile ideolojik sıkışmışlığa, Macar toplumsal formasyonunun özgüllükleri çerçevesinde üretilmiş bir yanıt olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak sağ popülist bir program ve siyasi tarzla COVID-19 salgınına “yakalanan” Fidesz ve Orban, tıpkı 2008 krizi gibi pandemiye de bir politik ve ideolojik sıçrama noktası olarak kullanmıştır.

Bu anlamda ve çalışmanın problemi doğrultusunda COVID-19 pandemisinin, Orban ve Hükümetinin 2010'dan bu yana süreklilik arz eden yönetim tarzını ve politikalarını nasıl yeniden şekillendirdiği ve pekiştirdiği incelenmiştir. Diğer bir deyişle Orban'ın COVID-19'u nasıl bir araç olarak kullanarak ilgili süreci göçmen karşıtlığı, milliyetçilik, baskıcı bir siyasi yapının inşası ve yabancı düşmanlığı gibi sağ popülist yönelimlerle harmanladığı tartışılmıştır. Bu çerçevede araştırma, Orbán'ın COVID-19 pandemisini, Macaristan'da sağ popülist bir rejim inşasının güçlendirilmesi ve pekiştirilmesi için stratejik bir araç olarak kullandığını savunmaktadır.

Söz konusu argümanın tutarlı bir bütünlük içerisinde aktarılabilmesi için ilk bölümde Macaristan'ın kapitalizme sancılı geçiş döneminde ortaya çıkan Fidesz ve onun genç lideri Orban'ın liberal duruşu sergilenmiş ve hemen peşi sıra, 1990'ların ortalarında parti kadrolarında meydana gelen muhafazakâr dönüşümün temelleri özetlenmiştir. Aynı bölümün devamında Orban

64 Madeline Roache, Hungary's PM Orban Gets Sweeping Powers to Tackle Coronavirus, *Al Jazeera*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/30/hungarys-pm-orban-gets-sweeping-powers-to-tackle-coronavirus>.

*gazi*

Akademik  
Bakış

237

Cilt 18  
Sayı 35  
Kış 2024

ve partisinin 2006-2010 yılları arasında bu defa muhafazakârlıktan *illiberal demokrasiye* geçişi resmedilmiş ve bu doğrultuda *illiberal demokrasi* olarak tarif edilen paradigmanın temel unsurları tasvir edilmiştir. Burada *illiberal demokrasinin* 2008 mali krizinin dolaylı bir ürünü olduğu iddia edilmiş ve bunun, ilgili dönemde oluşan politik boşluklardan istifade eden Fidesz'in sağ popülist yönelimlerinin bir sonucu olduğu yargısına varılmıştır.

Son bölümde ise COVID-19 pandemisinde Orban Hükümeti'nin temel stratejileri incelenmiş ve salgının yarattığı krizin, sağ popülist siyasetin derinleştirilmesi yönünde nasıl işlevsel kılındığı araştırılmıştır. Bu çerçevede Orban iktidarının Macaristan'da “virüsün kaynağı” olarak göçmenleri işaretleme, tahayyül ettiği toplumsal yapıyı kurmak için yasal düzenlemelere gitmesi ve yürütme gücünün daha da merkezileştirilerek her türlü denge-denetleme mekanizmasının devre dışı bırakılması gibi unsurlar, pandemi sürecinin neden olduğu belirsizliklerin sağ popülist ajandanın pekiştirilmesi adına araçsallaştırıldığını göstermiştir.

### Kaynaklar

- 24.HU. “Nem Vették el a Magyarok Munkáját.” In *24.hu*, 2015.
- ÁDÁM, Zoltán - CSABA, Iván, “Populism Unrestrained: Policy Responses of the Orbán Regime to the Pandemic in 2020–2021”, *European Policy Analysis*, 8/3, 2022, s. 277-296.
- ÁDÁM, Zoltán, “Ultra-orthodoxy and selective voluntarism: How did the Orbán regime react to the first wave of the pandemic?”, *European Policy Analysis*, 6/2, 2020, s. 277-292.
- AKNUR, Müge, “The Impact of Covid-19 on the Move towards Authoritarianism: The Case of Hungary”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 11/2, 2023, s. 328-345.
- ARATO, Andrew - COHEN, Jean L., “Civil Society, Populism and Religion”, *Constellations*, 24/3, 2017, s. 283-295.
- BÍRÓ-NAGY, András, “Orbán's political jackpot: migration and the Hungarian electorate”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48/2, 2022, s. 405-424.
- BUZOGÁNY, Aron, “Illiberal Democracy in Hungary: Authoritarian Diffusion or Domestic Causation?”, *Democratization*, 24/7, 2017, s. 1307-1325.
- DEÁK, András, “Hungarian Dances – The Origins and the Future of Viktor Orbán's Revolution”, *Lithuanian Annual Strategic Review*, 11/1, 2013, s. 145-168.
- DUNAI, Marton - KOMUVES, Anita, “Hungary Amends Constitution to Redefine Family, Limits Gay Adoption”, *Reuters*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://www.reuters.com/article/lifestyle/hungary-amends-constitution-to-redefine-family-limits-gay-adoption-idUSKBN28P1N7/>.
- ELFAC. “Hungary: Prime Minister Viktor Orbán Announced a Seven-Point Family Protection Action Plan”, *Elfac*, 2019, 15 Ağustos 2024, <https://www.elfac.org/hungary-prime-minister-viktor-orban-announced-a-seven-point-family-protection-action-plan/>.
- EURONEWS, “A Little Flu.” In *Euronews*, 2020, 11 Ağustos 2020, <https://www.euronews.com/2020/04/06/a-little-flu-brazil-s-bolsonaro-playing-down-coronavirus-crisis>.
- EURONEWS, “Macar Başbakan Orban'a Tam Yetki Veren 'Covid-19 Acil Durum Yasası' Kaldırıldı”, *Euronews*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://tr.euronews.com/2020/06/16/macar-basbakan-orban-a-tam-yetki-veren-covid-19-acil-durum-yasas-kald-r-ld>.
- EURONEWS, “Macaristan'da Orban'ın Yetkilerini Artıran Acil Durum Yasası Parlamentoda Kabul Edildi”, *Euronews*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://tr.euronews.com/my-europe/2020/03/30-macaristan-da-orban-n-yetkilerini-art-ran-acil-durum-yasas-parlamentoda-kabul-edildi>.
- FUKUYAMA, Francis, “*Tarihin Sonu ve Son İnsan*”, Profil Kitap, İstanbul 2016.
- GOUGH, Ian, “Thatcherism And The Welfare State: Britain Is Experiencing The Most Far-Reaching Experiment In 'New Right' Politics In The Western World”, *Marxism Today*, 24/7, 1980, s. 7-12.
- HAJAGOS, Andrea, “Hungary: Billboard War Sparks International Concern”, *Euronews*, 2015.
- HARVEY, David, “*Neoliberalizmin Kısa Tarihi*”, Sel Yayıncılık, İstanbul 2024.

- ILIKOVA, Lilia - TUSHEV, Andrey, "Right-Wing Populism in Central Europe: Hungarian Case (Fidesz, Jobbik)", *Utopía y Praxis Latinoamericana*, 25/12, 2020, s. 325-332.
- KENES, Bulent, "Viktor Orbán: Past to Present", 2020.
- KREKÓ, Péter - ENYEDI, Zsolt, "Orbán's Laboratory of Illiberalism", *Journal of Democracy*, 29/3, 2018, s. 39-51.
- LACLAU, Ernesto, "On Populist Reason", Verso, London 2005.
- LENDVAI, Paul, "Orbán Hungary's Strongman", Oxford University Press, New York, 2016.
- MAKSZIMOV, Vlad, "Mother – Woman, Father – Man' Constitutional Amendment Passes", *Euractiv*, 2020.
- METZ, Rudolf - VÁRNAGY, Réka, "Mass," "Movement," "Personal," or "Cartel" Party? Fidesz's Hybrid Organisational Strategy", *Politics and Governance*, 9/4, 2021, s. 317-328.
- MOFFITT, Benjamin, "Popülizm", Liberus Kitap, İstanbul 2022.
- MOFFITT, Benjamin, "Popülizmin Küresel Yükselişi" İletişim, İstanbul 2021.
- MOUFFE, Chantal, "Sol Popülizm", İletişim, İstanbul 2023.
- MUDDE, Cas - KALTWASSER, Cristóbal Rovira, "Popülizm Kısa Bir Giriş", Nika Yayınevi, Ankara 2019.
- MUDDE, Cas, "Populist Radical Right Parties in Europe", Cambridge University Press, New York 2007.
- MÜLLER, Jan-Werner, "What is Populism", University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2016.
- NAGY, Bálint, "For Ten Years, The Hungarian Government Has Used Billboards to Proclaim That A City Constantly Wants to Harm Hungary", *Telex*, 2024, 12 Ağustos 2024, <https://telex.hu/english/2024/05/10/for-ten-years-the-hungarian-government-has-used-billboards-to-proclaim-that-a-city-constantly-wants-to-harm-hungary>.
- ORBAN, Victor, "Prime Minister Viktor Orbán on the Kossuth Radio Programme "Good Morning Hungary", *About Hungary*, 2014, 11 Ağustos 2024, <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/prime-minister-viktor-orban-on-the-kossuth-radio-programme-good-morning-hungary-2020-03-15>.
- ORBAN, Victor, "Prime Minister Viktor Orbán's Speech at the 25th Bálványos Summer Free University and Student Camp", *Website of the Hungarian Government*, 2014, 10 Ağustos 2024, <https://2015-2019.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-at-the-25th-balvanyos-summer-free-university-and-student-camp>.
- ORBAN, Victor, "Prime Minister Viktor Orbán's Victory Speech on Election Night", *Website of the Hungarian Government*, 2014, 10 Ağustos 2024, <https://2010-2014.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/the-prime-ministers-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-victory-speech-on-election-night>.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, "OECD Monthly Unemployment Rates Data Explorer", *OECD*, 2024, 20 Ağustos 2024, [https://data-explorer.oecd.org/vis?df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD\\_LFS%40DF\\_IALFS\\_UNE\\_M&df\[ag\]=OECD.SDD.TPS&df\[vs\]=&pd=1990%2C2023&dq=HUN...\\_Z.Y.\\_T.Y\\_GE15..A&to\[TIME\\_PERIOD\]=false&vw=tb&lc=en](https://data-explorer.oecd.org/vis?df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_LFS%40DF_IALFS_UNE_M&df[ag]=OECD.SDD.TPS&df[vs]=&pd=1990%2C2023&dq=HUN..._Z.Y._T.Y_GE15..A&to[TIME_PERIOD]=false&vw=tb&lc=en).
- ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, "OECD Trade Union Density Data Explorer", *OECD*, 2024, 20 Ağustos 2024, [https://data-explorer.oecd.org/vis?tm=trade%20union%20density&pg=0&snb=1&vw=tb&df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD\\_TUD\\_CBC%40DF\\_TUD&df\[ag\]=OECD.ELS.SAE&df\[vs\]=1.0&dq=HUN..&pd=2000%2C&to\[TIME\\_PERIOD\]=false](https://data-explorer.oecd.org/vis?tm=trade%20union%20density&pg=0&snb=1&vw=tb&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_TUD_CBC%40DF_TUD&df[ag]=OECD.ELS.SAE&df[vs]=1.0&dq=HUN..&pd=2000%2C&to[TIME_PERIOD]=false).
- PALONEN, Emilia, "Performing The Nation: The Janus-Faced Populist Foundations of Illiberalism in Hungary", *Journal of Contemporary European Studies*, 26/3, 2018, s. 1-14.
- POVEDÁK, István, "One From Us, One For Us: Viktor Orbán In Vernacular Culture", *Heroes and Celebrities in Central and Eastern Europe 5*, Ed., Povedák István, s. 153-171; Szeged: MTA-SZTE Vallási Kultúrákutató Csoport - SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 2014.
- RANKIN, Jennifer, "Hungary Passes Law Banning LGBT Content in Schools or Kids' TV", *The Guardian*, 2021, 16 Ağustos 2024, <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/15/hungary-passes-law-banning-lgbt-content-in-schools>.
- ROACHE, Madeline, "Hungary's PM Orban Gets Sweeping Powers to Tackle Coronavirus", *Al Jazeera*, 2020, 15 Ağustos 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/30/hungarys-pm-or>



ban-gets-sweeping-powers-to-tackle-coronavirus.

SCHLAGWEIN, Felix, "Viktor Orban's War on LGBT+ People in Hungary", *DW*, 2020, 13 Ağustos 2024, <https://www.dw.com/en/viktor-orban-expands-hungarys-anti-lgbtq-measures/a-53526969>.

TIMMER, Andria vd., "A Tale of Two Paranoids: A Critical Analysis of the Use of the Paranoid Style and Public Secrecy by Donald Trump and Viktor Orbán", *Secrecy and Society*, 1/2, 2018.

URBINATI, Nadia, "Ben Halkım", Tellekt, İstanbul 2022.

WEYLAND, Kurt, "Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics", *Comparative Politics*, Ekim, 34/1, 2001, s. 1-22.

### Expanded Abstract

*This study examines how Hungarian Prime Minister Viktor Orbán and his party, Fidesz, utilized the COVID-19 pandemic as an opportunity to advance their illiberal democratic project by aligning their crisis management strategies with a right-wing populist ideology. The research is grounded in a historical analysis of Fidesz's ideological transformation since the 1990s, focusing on how this shift shaped their political responses to the pandemic. By tracing Fidesz's evolution from its founding in 1988 through its significant ideological shift in the post-2010 era, the study explores the intersections between Orbán's right-wing populist strategies and his pandemic management.*

*Central to the study is the argument that Orbán and Fidesz viewed the pandemic as a historical opportunity to deepen their right-wing populist agenda. Orbán's government strategically employed the pandemic to reinforce anti-immigrant sentiments, promote conservative family values, and justify political repressive measures. This investigation illustrates how Orbán utilized the COVID-19 crisis to further entrench his illiberal democratic model, positioning these policies as essential to "national survival" and societal stability.*

*The study contends that the pandemic was perceived by Orbán and his party as an unprecedented opportunity to redefine fundamental political norms according to their ideological stance. The article examines how Orbán's discourse frames the centralisation of power as a 'necessary' response to the pandemic and aligns it with a right-wing populist strategy that prioritises sovereignty, national identity and traditional values over liberal democratic principles. By reinforcing the perception of external threats, such as migrants and "liberal globalist" forces, Orbán justified stringent policies that effectively curtailed liberties and concentrated power within the executive branch.*

*The research also examines how the Orbán government adopted a 'forced' repressive orientation to consolidate its political agenda during the pandemic. This narrative was used to legitimise a range of measures, from emergency decrees to restrictions on the media and civil society, framing them as indispensable to protect the nation from both the virus and perceived external and internal threats. The study highlights how Orbán's policies during the pandemic targeted non-normative social segments and reinforced traditionalist values to appeal to his political base, thereby consolidating his power under the guise of crisis management.*

*By situating Orbán's response to COVID-19 within the of right-wing populism, the study aims to demonstrate how the crisis was manipulated to advance an illiberal democratic agenda that deviates from the norms of liberal democracy. The analysis suggests that Orbán's management of the pandemic was not merely a public health response but a calculated strategy to fortify his ideological goals and expand his political authority.*

*Overall, this research contributes to a better understanding of how right-wing populists use crises to strengthen their repressive rule and reshape democratic institutions through the case of Hungary. It provides insights into how Orbán's approach to pandemic management reflects a broader trend among right-wing populists to use crises as opportunities to advance their political agenda. The findings confirm the tendency of right-wing populist leaders to use emergencies for the centralisation of political and administrative power and, more generally, to pursue their own political agenda.*